

IZTUETA ARMENDARIZ, Paulo.

***Euskal irakaskuntza autonomi aroan
(1983-1994),***

Utriusque Vasconiae argit., 202 or.

Luis Mari MUJICA

Beti da pozgarria argialetxe berri bat sortzea, eta oraingoan gure agur ona eman behar diogu P. Iztuela eta Jokin Apalategiren eskutik datorkigun editore-etxeari. Bere izenburua gure Oihenarte historigile eta poeta handiaren liburuki baten ildotik datorkigu. Badi-rudi editoreen asmoa soziologia, kondaira, pentsamendu eta filosofi arloetara hedatzea dela. Ziur, *Utriusque Vasconiae* argialetxe berri honek bere lekua ukanen du euskal munduaren esparru zabalean, eta editoreen ekintzak oihartzun egokia dezala espero dugu suharki.

Hemen adierakizun dugun liburukia P. Iztueta soziologoa ren eskutik dator, zifraz eta datuz ongi hornitua, eta, noski, hezkuntzari loturiko soziologiaren esparru batean. Bertan 1983-1994. artean emaniko hezkuntz-arazoak ukitzen dira. Bi muga daude lan honetan, bat Euskal Herriko hezkuntzari itsatsia, bestea elebitasunarekin zerikusia duten arazoak, eta, zehazkiago, Euskal Eskola Publikoaren legea aldarrikatzen denekoa. Liburuan zifrak biziki ugaltzen dira, hau eta hura saretuz, eta hezkuntzan elebitasunaren inguruan emaniko proposamenak, ekintzak, kontraesanak, eta abar hurbiletik ukitzen dira. Ikastolen garadurari garrantzi handia ematen zaio, eta bertan garbi ikusten da bere bilakaera ez dela guztiz erregularra izan, jarrera burokratizatzaileetatik sorturiko oztopoen ikusmirak argitan uzten baitira. Iztuetak eskaintzen digun liburukiko lan batzuk, dena den, argitaratuak izan ziren han-hemen aldizkari batzuetan, baina hemen-goldumak irakurleari osotasun baten abantaila ematen dio ("Bere

garaian idatzi eta argitaratu bezala doaz guztiak, ortografiaren aldetik zerbait gainbegiratuta, baina edukia batere aldatu gabe, zeren, orduko hezkuntza-errealitateari buruzko interpretazioan asmatua ala ez, horrela ematen batitute zintzoenik beren garaiko lekukotasuna" (13 or.).

Autoreak eskola elebidunen auzia aztertzen du –eta bereziki euskal irakaskuntzaren baitan zeuden botere-hipotesiak(adibidez, autonomiazko egoera politikoari atxikitako baldintzak, zeinetan Irizpide pedagogikoak baino gehiago, maiz, politikoak presentzia zuten).

Iztuetaren lan soziologiakoa datu ugariz hornitua ageri da, eta besteen artean, ikasle-mota, ikastola-kopurua, euskararen ezagutza, ikasle-irakasleen kopurua, euskararen egoera eskola publikoetan, populazio-mugimendua, matrikulazio-eboluzioa, ikasleriaren garadura lurraldeen arabera, hizkuntz ereduak, EGA tituludunen portzentalak, hizkuntza ereduak mailaz-maila, eta abar. Liburuak, bestalde, oinarritzko dokumentu zenbait ematen digu (hala-nola, Euskal Eskola Publikoaren aldeko oinarritzko agiria, "Sortzen" mugimendua, Armentiakoa agiria eta Euskal Eskola Publiko Berria eraikitzeko proposamena).

Autorea kontzeptualizazio hirukoitzez hasten da, *tempus rememorandi* (gaurkotasan prozesuaz), *tempus monendi* (hezkuntza elebidunaz, 1983. aldean) eta *tempus agendi* (1993.ean lorturiko Euskal Eskola Publikoaren Lege) delakoez, hirurak uztartuz. Lehenengo *tempus*-ean Iztueta euskal irakaskuntzan jarri beharreko presuposuetaz ari zaigu; irakaskuntza publikoaren inguruan eginiko gogoetak dakartza, autorearen irizpidean euskararen arazoak ez baitira mugatzen auzi pedagogiko eta literarioretara, soilik, baita soziologiara ere... Iztuetak hizkuntzaren soziologia erakitzean "erresistentziaren teoria" gogoratzen digu, metodologiako oinarri bezala, Willis eta Giroux amerkarren formulak eta teoriak kontutan izanik. Beraz, Iztuetak bere izkribuel "erresistentziaren teoria" aplikatzen die, ezker abertzalearen praxiaren eskabideak kontutan dituela. Liburuia ulertzeko "erresistentzien paradigma" horiek aintzakotzat eduki behar dira. Ondorio bezala, autorea ezker abertzalearen gogoeta, hizkuntz aldakuntza, prozesu-bide nabar eta ikuspuntu berrien plataformak aztertzeraz abiatzen da. *Boterea*, *kontra-boterea* eta haien artean sorturiko gatazken plataforma isladatuko da bertan. "Arestian esandakoetatik ateratzen dugun ondorioa da, gurera etorrira, ezker aber-

tzalearen esparruan garatu den eta garatuz datorren kulturgintzaren azalpenean ez duela mimetismoak funtzionatzen, kultur produzioen zein erreprodukzioan parte hartzen duten gizarte-egileak, esan bezala, mota askotakoak baitira, ez bakarrik erakunde politiko-sindikalekoak, baita ezain botere-sostengurik ez dutenak ere" (16).

Bigarren epealdian, hots, proposaturiko *tempus monendi* delakoan, lztuetak taulak eta datuak luzatzen dizkigu oparo, ikuspuntu berriak emanez, eta garaiko sistema edukatiboaren kontraesanak ezker abertzaleen ikusmira nazional batetik nola gaintitu proposatuz, besteen artean. 1983. urtean oraindik, gehienbat, erdalduna zen eskola nola euskaldundu arazoari garrantzia egotzen zail lurraldetasuna eta euskararen lehentasuna kontutan izanik. Hizkuntz sistema propioa aldarrikatzen da liburukian argitutako mugimenduan; EIKER-ri EEPA (Euskal Eskola Publikoaren) alternatiba kontrajartzen zail. Eskola publiko horrek doantasuna eta euskaltasuna izanen ditu ardatz nagusi. Liburuan argi uzten dira garaiko egoera gaintitzeko proposaturiko prozesuak (beti datu zehatzei hedadura egokia emanez). Nabarmen geratzen dira Euskal Eskola Publikoaren baitan sorturiko erresistentziak eta euren kronika, hau da, protagonistak, bidean sorturiko tirabirak, hikamikak eta beste aldarte anitz...). Datuak, bereziki, Euskal Elkarte Autonomaren esparrukoak dira, baina, ahal izanda, Nafarroa eta Iparralde ez dira alboratu uzten. Era berean E.K.B.-k planteamendu berrietan ukan zuen rola garbi uzten da (begirada orokorrak, hezkuntz arazoak, garaiko jarrerak, alternatibak eta bestelako formulak eskainiz...). EEPA-ren ibilbideak neurtzeko derri gorrezkoa egiten da, bada, eskuetan dugun liburukia. Esparru horretan sintesi bezala hau dio: "EIKE eta EEPAren alternatiben arteko eztabaida honetan gauza bat da ziurra: biek aldarrikatzen dutela Euskal Eskola Nazionalaren erakuntza, baina ez bide beretik. Batek, gizarte-mugimenduari eraginez eta ekinez, goldea sare publikoan sartzen du. Arriskatu, baina sartu. Besteak, berriz, printzipio oso nazionalak aldarrikatzen ditu, baina lehengoari eusten dio. Seguraski, dagoen lekuan eroso sentitzen delako" (26).

Hirugarren epealdian edo *tempus agendi* delakoan Euskal Eskola Publikoaren Legea (1993) azaltzen da, non azpimarratzen den urte horretan lorturiko legea ez zela 80.eko hamarkadan hasiriko ldoaren gailurra baino. Lege horren koherentzietan geratzen da autorea, Euskal Herriari, egitate nazional bezala, dagokion gailentasuna era-

kutsiz. Bere aldarrikapenetan sakontzen du, hots, eskola horrek euskalduna izan behar duela, titularitatez publikoa, finantziaketa publikoaz sostengatua –eta, antolakuntzaren aldetik, autonomo eta demokratikoa–. Beraz, irakasleriaren euskalduntasunean azpimarraketa berezia egiten da, ongi jakinik, zertan zetzan aurreko prozesu pedagogikoaren akats handienetako bat. Honela, 1993. urtean aro berri bati ematen zailo hasiera. Federazioaren Elkartearen anbiguotasunak gainditu nahi izan ziren, eta herri mugimenduen Islada erresistentzi-giroan kokatu, tarteko pasotismo joerak eta bestelako oztopoak atzera uzteak ekarri zuen egoera berria azpimarratuz.

Gure artean, euskal irakaskuntzari ikusmira egokia bota nahi dionak, badu, zinez, liburuki honetan prozesu-lan eta ikuspegi-tresna ongi hornitua, ze euskal eskola publikoaren inguruan sorturiko auzi guztien kondaira eta erantzunak eskaintzen zaizkio.